

Posudek vedoucího k diplomové práci Petra Scholze na téma – Zpětnost v trestním právu

Diplomant si pro zpracování své práce vybral téma vypsání katedrou trestního práva. Jde o téma velmi aktuální a přínosné, a to nejen z hlediska změn, které v této oblasti přinesl trestní zákoník, ale zejména i proto, že právě kriminální recidiva by měla být jednou ze zásadních oblastí, na kterou by se měla zaměřit kriminologie a trestní politika při hledání efektivních způsobů její eliminace. Diplomant rozdělil práci do šesti základních kapitol, které na sebe logicky navazují a při zpracování zvolil metodu kompilace i komparace. Rozsah literatury je možno považovat zásadně za dostačující, avšak přesto je třeba vytknout, že ačkoliv k danému tématu existuje velmi bohatá judikatura, autor s ní, až na malé výjimky, téměř nepracoval. To se týká i materiálu, který byl uveřejněn pod č. 10/1974 Sb. rozhodnutí, kterému se autor rovněž mohl věnovat, byť jde o materiál velmi starý, a vysvětlit jeho význam, případně i správnost jeho závěrů.

Pokud jde o historický vývoj právní úpravy recidivy, začíná autor až zákonem č. 117 z roku 1852, ale jinak je možné tuto kapitolu hodnotit kladně, byť samozřejmě diplomant mohl jít hlouběji do historie právní úpravy této problematiky. V části 2.1, která se týká období roku 1950 – 1961, rozebírá zpětnost jednak jako znak základní skutkové podstaty, ale i kvalifikované skutkové podstaty a uvádí příklad, pokud jde o tehdejší trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, který podrobuje správně kritice. V části 2.2, která se týká období od roku 1962 do roku 2009, provádí autor celkem dostatečný rozbor právní úpravy této problematiky, správně zdůrazňuje zavedení i obecné recidivy, na rozdíl od trestního zákona z roku 1950, a nezapomíná ani na nejzávažnější změnu, která znamenala zavedení pojmu zvlášť nebezpečné recidivy.

V další kapitole nazvané Základní přístupy k pojmu recidiva autor na str. 14 používá pojem „zvlášť nebezpečné recidivy“, ačkoliv zde hovoří o současné právní úpravě. Vytknout lze to, že pokud se autor zmiňuje o zvlášť nebezpečné recidivě, chybí zde vysvětlení rozdílu mezi tímto pojmem a současným ustanovením v trestním zákoníku, konkrétně § 59 odst.1. Tato výtku by se mohla týkat i ustanovení § 205 odst.2 trestního zákoníku s tím, že toto ustanovení je pak rozebíráno v další části práce na str. 33, avšak chybí zde vývoj tohoto ustanovení, tedy především novelizace provedená zákonem č. 330/2011 Sb.

V další části jsou na dobré úrovni a v dostatečném rozsahu rozebrány kriminologické a penologické aspekty recidivy a správně je také zdůrazňována problematika postpenitenciární péče, avšak když autor uvádí, že pachatel nemá po propuštění z výkonu trestu žádnou vymahatelnou a postihovatelnou povinnost využít nabízenou péči, nemá zcela pravdu a pomíjí, že např. při podmíněném propuštění mohou být jistě různé povinnosti odsouzenému uloženy. Tento nedostatek souvisí nepochybně i s tím, že autor zcela vynechal ve svých úvahách důležitou roli Probační a mediační služby a měl by se tedy této problematice věnovat alespoň při ústní obhajobě. Stejně tak se nezabývá diplomant např. tím, jaký vliv může mít v těchto souvislostech skutečnost, že velká část odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody nepracuje a přesto má např. nárok na různé požitky, jako jsou bezplatné zájmové kroužky apod.

Pokud jde o úpravu recidivy de lege lata, tak nejprve se věnuje diplomant správně úpravě v obecné části trestního zákoníku, byť pokud jde o souvislost s novelou § 125 trestního řádu, ta je dosti vzdálená. Na str. 27 ve druhém odstavci pak autor již po několikáté

opakuje, že přitěžující okolností je i obecná a nejen tedy speciální recidiva, avšak zcela zde absentuje příslušná judikatura, kterou poprvé zmiňuje v podstatě až u výkladu k § 59 odst.1 trestního zákoníku. Při tomto výkladu ovšem na str. 30 diplomant používá pojem „stupeň společenské nebezpečnosti“, který již trestní zákoník samozřejmě nezná. Lze možná diskutovat o tom, zda zvýšení horní hranice trestní sazby o jednu třetinu není obligatorní ani při splnění všech zákonných podmínek § 59 odst.1 trestního zákoníku. Lze tedy položit otázku, zda i v případě, že soud bude ukládat trest v rámci základní trestní sazby, např. na samé horní hranici, je třeba aplikovat ustanovení § 59 odst.1 trestního zákoníku či nikoliv. Jinak je třeba ještě připomenout, že autor při úvahách o mimořádném zvýšení trestu mohl také zmínit i zcela novou úpravu uvedenou v § 43 odst.1 trestního zákoníku, byť samozřejmě nejde o recidivu, ale o souběh a mohl se pokusit vysvětlit pojem „větší počet trestných činů“.

Pokud jde o zvláštní část trestního zákoníku, lze jistě pozitivně ocenit rozbor ustanovení § 205 odst.2 trestního zákoníku, ovšem s tou výhradou, která byla již shora konstatována, tedy že zde chybí vývoj této právní úpravy. Pokud se pak autor zabývá dalšími trestnými činy, kde se projevuje zpětnost, dopouští se bohužel dokonce dvakrát pochybení, když odkazuje na ustanovení § 196 odst.3 písm.b) trestního zákoníku, které již neexistuje. Tato kvalifikovaná skutková podstata byla totiž již zrušena, takže citovaný judikát, který by jinak byl jistě pozitivně hodnocen, již ztratil jakýkoliv význam.

Při shrnutí této kapitoly uvádí autor, že v novém trestním zákoníku je recidiva upravena „dosti nesystematicky“, což by ovšem diplomant měl blíže vysvětlit, případně snad navrhnout úpravu jinou.

V další kapitole, kterou autor nazval Vybrané poznatky spojené s problematikou recidivy, se autor zabývá především kriminologickými aspekty, ačkoliv tuto problematiku rozebral již v části druhé označené č. 3. Tuto kapitolu je třeba tedy považovat za nesystematicky zařazenou a je zřejmé, že kriminologickým aspektům je v práci věnována až příliš velká pozornost, neboť jsou zařazeny ve dvou kapitolách a vzhledem k tomu, že téma práce je „Zpětnost v trestním právu“, zdá se, že jde o kapitolu nadbytečnou a navíc se ani v této části autor vůbec nezmiňuje opět o úloze Probační a mediační služby. Konečně je třeba k této části připomenout, že tvrzení „že vězňice se obecně považují za totalitní instituci“ by měl diplomant rovněž při ústní obhajobě vysvětlit.

Naopak pozitivně lze jistě hodnotit další kapitolu, kde diplomant provádí srovnání s úpravou na Slovensku a v Polsku. V prvním případě se zabývá principem „tříkrát a dost“, kterým byla inspirována právě slovenská úprava, a nepochybně kladně je možno hodnotit rozbor ustanovení § 47 odst.2 slovenského trestního zákona. Pokud jde o úpravu v Polsku, autor ji považuje za mírné pojetí recidivy a za určitý protipól Slovenska, což ovšem z obsahu této části uvedené kapitoly zcela nevyplývá, vezme-li se v úvahu např. to, že se trest zvyšuje o jednu polovinu a vyučuje se např. uložení podmíněného trestu.

Diplomová práce je pak uzavřena kapitolou, kde diplomant uvádí své vlastní názory, respektive úvahy de lege ferenda, kde na prvním místě zmiňuje vhodnost zavedení principu „tříkrát a dost“ a tento svůj názor celkem podrobně zdůvodňuje. Autor by tedy v podstatě navrhoval převzetí právní úpravy na Slovensku, je však možno položit si otázku, jak tento princip souladí s otázkou individualizace trestu, zda nejde o jistý projev populismu, případně zda nejde o rezignaci na nápravu odsouzeného a konečně zda tento princip není zcela v rozporu s tendencí k restorativní justici. O tomto návrhu jistě bude vedena diskuze při ústní obhajobě, když autor, pokud do trestných činů, kde by tento princip měl být aplikován,

zahrnuje např. i trestný čin loupeže, si musí uvědomit, že loupeží je např. ozbrojené přepadení banky, ale také jednání, kdy pachatel dá jiné osobě např. facku a zmocní se jeho cigaret či mobilního telefonu.

To, že by se, jak autor uvádí, „nezapočítávaly nedbalostní trestné činy“, je snad mimo jakékoli uvažování o aplikaci principu třikrát a dost. Zarážející je i poslední věta na str. 58 práce, kterou lze snad chápat i tak, že uvedený princip by se nakonec mohl vztahovat i na nedbalostní trestné činy. Pokud se autor zmiňuje o trestném činu vraždy jako nejzávažnějším trestném činu, pak samozřejmě úvaha o uplatnění uvedeného principu může být jistě namístě, ale je třeba si samozřejmě uvědomit, kolik procent pachatelů se tohoto zvláště závažného zločinu dopustí podruhé nebo snad i potřetí. Totéž platí ještě ve větší míře např. u genocidy nebo teroru, který je rovněž zmiňován v této části kapitoly.

Dále pak navrhuje autor, pokud by nebylo přistoupeno k aplikaci principu třikrát a dost, princip „dvakrát a dost“. Závěr bodu 7.2 poslední věta je nejasný a zdá se být v rozporu s tím, co autor navrhuje (str. 61 závěr třetího odstavce).

Třetím návrhem de lege ferenda je pak podle autora prevence recidivy a navrhuje v podstatě zavést povinnost odsouzených podrobit se postpenitenciární péči po výkonu trestu odnětí svobody, a to vždy, když by byl pachatel podruhé pravomocně odsouzen za „libovolný trestný čin“. S tímto názorem rozhodně nelze souhlasit zvláště, pokud autor uvádí, že by se to týkalo všech trestných činů, tzn. i trestných činů např. nedbalostních nebo bagatelních přečinů apod. Navíc autor ovšem neříká, o jakou konkrétní postpenitenciární péči by mělo jít a z toho, co uvádí, není zřejmé, zda vůbec má nějaké poznatky o práci Probační a mediační služby. Pokud jde o třetí a čtvrtý odstavec na str. 62 práce, je možno tyto úvahy považovat za velmi zjednodušené.

Čtvrtým návrhem autora je pak ukládání alternativních trestů a výchovné působení. Tomuto návrhu lze těžko rozumět, když jednak je zcela v rozporu s návrhy č. 1 a 2 a jednak z toho vyplývá, že autor se snad domnívá, že současná právní úprava toto neumožňuje, což by ovšem znamenalo výraznou neznalost trestního zákoníku, byť v této části je poprvé zmínka o Probační a mediační službě, avšak velmi strohá a zcela nedostatečná.

Za páté pak navrhuje diplomant pokračovat v současném trendu. Z kapitoly de lege ferenda tedy není vlastně vůbec zřejmé, co diplomant navrhuje, neboť uvedené návrhy si vzájemně odporují. Není také zřejmé v této části, jaké korektivy má diplomant na mysli a vysvětlení si nepochybně zasluhuje i tvrzení diplomanta, že v současné době je recidiva posuzována „přísně formálně“.

Tato kapitola bohužel výrazně snížila odbornou úroveň celé práce, byť samozřejmě nelze autorovi upírat jeho vlastní názory, ty by však měly být podloženy především dostatečně kvalitní znalostí současné právní úpravy, což podle obsahu této kapitoly je přinejmenším sporné. Navíc autor závěrem této kapitoly ještě uvádí, že je třeba alespoň (tedy zřejmě za situace, že budou odmítnuty předchozí návrhy) „posílit diferenciací trestů a soudcovskou individualizací“. Autor ovšem vůbec nenaznačuje, v čem by mělo dojít k posílení a kde vidí nedostatek diferenciací trestů a soudcovské individualizace. Jde tedy opět o závěr, který je ničím nepodložený a který je především v rozporu se současnou právní úpravou.

Odstraní-li autor při ústní obhajobě shora vytykané nedostatky a projeví-li dostatečné znalosti v oblastech, na které bylo poukazováno, pak by snad bylo možné hodnotit diplomovou práci známkou dobře.

V Plzni dne 26. dubna 2013

JUDr. Eduard Wipplinger

